רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מֵעוֹלָם לֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְמַטָּה, ובהכרח שמה שכתוב שירדה שכינה מעל הכפורת, הוא משום שלמעלה מעשרה נחשב רשות אחרת (רש"י). ורבי יוסי סובר כדעת רבי מאיר שגובה הכפורת היה עשרה טפחים, אבל לדעת רבי יהודה גובה הכפורת היה שמונה וחצי טפחים [כמבואר בגמ' להלן ע"ב], ולדעתו שכינה ירדה גם למטה מעשרה (ערוך לנר).

וכיון שלמדנו שלמעלה מעשרה נחשב רשות אחרת, ממילא יש ללמוד מכאן ששיעור גובה מחיצה הוא עשרה טפחים, שהרי בפחות מכך אין דבר החוצץ לגמרי בין הרשויות (ע"פ רש"י עירובין ד, ב ד"ה ארון. וראה גם עולת יצחק [לר"י לנדא]).

וְהָכְתִיב וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים - ואף שפסוק זה נאמר על העתיד לבא, ואפשר שרבי יוסי שאמר שמעולם לא 'ירדה' שכינה, דיבר רק על העבר, וגם הוא מודה שלעתיד לבא תרד שכינה למטה מעשרה, מכל מקום, כיון שלמד כן מהפסוק (תהלים קטו, טז) 'השמים שמים לה'', משמע שגם לעתיד לבא השכינה תהיה בשמים בלבד ולא תרד למטה, שהרי סדרי בראשית אינם עתידים להשתנות (ערוך לנר).

לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה מן השמים, והיינו, שעלה לרקיע, אבל עד אותם עשרה טפחים העליונים ולא יותר (יד דוד; שו"ת חתם סופר ו, צח). וביאור הענין הוא, שאין אפשרות לשום נברא, אפילו גדול וקדוש כמשה רבינו, להגיע לגמרי אל המדרגה הרוחנית הנקראת 'שמים' (מכתב מאליהו ד עמ' 47), ואף על פי שהשגתו היתה זכה ובהירה וראה באספקלריא המאירה [כמבואר בגמ' ביבמות (מט, ב)], אי אפשר לו לינצל לגמרי מצל צילו של עולם הזה, המעכב את ההשגה (שם א עמ' 167).

וְאָמַר רַבִּי תַּנְחוּם מְלַמֵּד שֶׁפֵּירֵשׁ שַׁדַּי מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ וַעֲנָנוֹ עָלָיו - פשט הפסוק אינו מדבר על משה רבינו, אלא על כך שעננו של הקב"ה היה על הכסא, ולכן הוצרכה הגמ' להביא את דברי רבי תנחום שדרש את הפסוק על משה רבינו (ערוך לנר).

כָּל הַכֵּלִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה נָתְנָה בָּהֶן תּוֹרָה מִדַּת אֲרֻכָּן וּמִדַּת רָחְבָּן וּמִדָּתָן קוֹמָתָן, ואף שיש כלים שהתורה לא נתנה בהן מהן מידות והם הכיור והמנורה, כוונת הגמ' שכל הכלים שהתורה נתנה את מידת אורכם ומידת רוחבם, נתנה גם את מידת קומתם (הערות לגרי"ש אלישיב).

תָּפַשְׁתָּ מְרוּבֶּה לֹא תָפַשְׁתָּ תָּפַשְׁתָּ מוּעָט תָּפַשְׁתָּ, שאם תפסת מועט וימצא שהיה לך לתפוש את המרובה, לא נטלו ממה שתפשת אלא הוסיפו לך, אבל אם תתפוש את המרובה וימצא שהיה לך לתפוש את המועט, יחסרו ממה שבידך (רש"י. וראה תוס' להלן ע"ב ד"ה תפשת). ויש שהוכיח מכאן, שהדין ש'ספיקא דאורייתא לחומרא' הוא מדרבנן [כדעת הרמב"ם (טומאת מת ט, יב. וראה השגת הראב"ד שם)], שאם לא כן, כיצד שייך לומר 'תפשת מועט תפשת', הרי מספק יש להחמיר, שמא הדין הוא שיש לתפוש את המרובה (ראשון לציון). ויש שפירש, שכלל זה הוא הכרעה בתורת ודאי, ולא הכרעה בתורת ספק, שמידה היא בתורה, שבספק יש לתפוש את המועט [ואין להוכיח מכאן לדין ספיקא דאורייתא] (רעק"א יומא עב, א). ומה שהמפרשים פירשו שאם תתפוש את המועט 'לא יטלו' וכו' ואם תתפוס מרובה וכו' 'הוסיפו לך', הוא רק כהסבר למשל של 'תפשת מרובה' וכו' (הערות לגרי"ש אלישיב).

יו"ד הֵ"א מִלְּמַעְלָה - התנא נקט לשון זו ולא לשון כינוי [כגון 'השם מלמעלה'], אף על פי שצירוף האותיות יו"ד ה"א הוא שם גמור, משום שאין זה נחשב 'הוגה את השם באותיותיו' שאמרו עליו [במשנה סנהדרין (צ, א)] שאין לו חלק לעולם הבא, הואיל ואין כוונתו להזכיר אותיות אלו בתורת שם שלם (תוס' ד"ה יו"ד, ע"פ מהר"ם). ואכן, מטעם זה לא הזכיר התנא את כל ארבע אותיות השם, כדי שלא יהיה בכלל ה'הוגה את השם באותיותיו' (מהרש"א, ראה שם עוד בזה).

ויש ללמוד מהאמור, ש'הוגה את השם באותיותיו' אינו רק מי שקורא את שם ה' בכתיבתו, אלא גם מי שאומר את שמות האותיות של שם ה' בכלל זה [ולכן דקדק התנא ולא הזכיר את ארבע אותיות השם] (רדב"ז ה, לה. וראה גם יד רמה סנהדרין שם. וכן פסק החיי אדם א ה, כז).

וְקֹדֶשׁ לָמֶ"ד מִלְּמַטָּה - שבשורה העליונה היה כתוב שם ה' כולו, ובשורה התחתונה היה כתוב 'קדש ל', שכיון שהכתב היה בשתי שורות, הקדימו את שם ה' וכתבוהו למעלה, כדי שלא לכתוב מעליו את שאר הכתב (רש"י שבת סג, ב), ואף שהכתב אינו כסדר הקריאה, אין בכך קפידא, לפי שלא נכתב כדי לקרוא בו (ריטב"א שבת שם. וראה תוס' ד"ה קדש, שהקשו כן על רש"י). ויש שפירש, שבסוף השורה העליונה היה כתוב שם ה', ובתחילת השורה התחתונה היה כתוב 'קדש ל', באופן שהכתב הוא כסדר קריאתו [מהשורה התחתונה לשורה העליונה] (תוס' שם, ותוס' שבת שם ד"ה וכתוב, בשם ר"ת). ויש שפירש, שבסוף השורה העליונה היה כתוב 'קדש ל', ובתחילת השורה התחתונה היה כתוב שם ה', וכוונת הגמ' ששם ה' היה כתוב 'מלמעלה' היא כלפי סדר הקריאה, שכיון שדרך להתחיל לקרוא את הכתב שבתחילת השורה, שם ה' שבתחילת השורה התחתונה נקרא תחילה (ספר הישר לר"ת חידושים שצג, ורשב"א שבת שם בשמו; רבינו בחיי שמות כח, לו, בשם הראב"ד, הובא במהר"ם כאן).

וְאָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אֲנִי רְאִיתִיו בְּרוֹמִי וְכוּ' - וחכמים שחולקים, לא חזרו בהם מחמת עדותו של רבי אליעזר ברבי יוסי, לפי שהיה ידוע להם שהציץ היה עשוי כדבריהם (מאירי שבת סג, ב), שעדות זו מלמדת על המנהג שנהגו, אבל ההלכה אינה נקבעת לפי המנהג אלא לפי גדרי המסורת והדרשות המקובלים לחז"ל (ע"פ מכתב מאליהו ד עמ' 56). ויש שפירש, שחכמים סוברים שהבית דין שעשו את הציץ שרבי אליעזר ברבי יוסי ראה ברומי, היו בית דין טועים (אוצר המלך [לרצ"ה מלובלין] יסודי התורה ו, ג). ויש שפירש, שחכמים סוברים שבדיעבד הציץ כשר גם אם כתבו בשיטה אחת, ואכן, פעמים שעשו כך, והציץ שראה רבי אליעזר ברבי יוסי היה מאותן פעמים שעשו כך (כסף משנה כלי המקדש ט, א, וראשון לציון, בדעת הרמב"ם שם).

דָּנִין דָּבָר שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה מִדָּה - דהיינו כפורת, שהתורה נתנה מידת אורכה ומידת רוחבה, ורק מידת עוביה לא נתנה (רא"ה).